

В. М. Пахолок – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та державного управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Політична топоніміка як механізм впливу на політичну свідомість

За весь період своєї незалежності Україна так і не визначилась з тими політико-культурними цінностями, які вона хотіла б бачити у своїх громадян. Цілісної концепції громадянського виховання не було розроблено ні у 90-х, коли закладались основи державності, ні у період розбудови – на початку ХХІ століття. Система освіти і виховання фактично самоусунулась від формування політичної свідомості, посилився вплив утилітарних факторів, ЗМІ, середовища безпосереднього проживання, політичної символіки. Остання є важливою складовою політичної свідомості.

Одним із різновидів символіки є політична топоніміка. Топоніміка в перекладі з грецької означає дослівно ім'я місця: «topos» – місцевість, «опута» – ім'я. Топоніміка часто має ідеологічне навантаження і має вплив на формування (диформування) національної свідомості. Кожен з окупаційних режимів, таким чином, намагався знищити ідентичність українців. Наприклад, Румунія у кожному губернаторстві створювала директорат румунізації, завданням якого було змінювати назви українських місцевостей [3, 240]. Так діяли і більшовики, які часто перейменовували навіть великі історичні міста.

Індикатором десталінізації в СРСР 50–60 років стало перейменування міст Сталінград, Сталіно, Сталінабад. Чинником декомунізації мислення стало повернення історичних назв Санкт-Петербургові, Твері, Єкатеринбургіві, Нижньому Новгородові, Бішкеку, Маріуполю, Луганську. Цікавою є практика топонімічних реформ у Російській Федерації, коли обласним центрам повертаються їхні історичні назви, а області й надалі зберігають старі найменування. Це вказує на переважання демократичного електорату в містах, а комуністичного – на провінції [9].

У справі декомунізації топоніміки незалежна Україна значно відстає. Незмінними залишились назви деяких обласних центрів: Кіровоград,

Дніпропетровськ. Комуністичну символіку носять багато середніх та дрібних населених пунктів. Населених пунктів з назвою Першотравневе у нас нараховується 42, Ленінське 28, Радянське 23, Ульяновка 17, Куйбишиве 11, Держинське 6. А, взагалі, всіх з подібним ідейним навантаженням не злічити. Ще численнішими є ідеологічно застарілі, або навіть ворожі, вулиці. Чи не в кожному населеному пункті знайдеться така. У Луганську є три вулиці Леніна, площа Леніна, 12 Ленінських провулків. Нікуди не зникали вулиці Карла Маркса, Ульянова, Крупської, Держинського, Калініна, Рози Люксембург, Кірова, Свердлова, Якіра, Революційна, Павліка Морозова й багато-багато інших. Один із мікрорайонів Луганська називається «селище Косіора» [4].

Прикладом досить успішної політики по відношенню до політичної топоніміки може бути місто Луцьк.

Перші ідеологічні вулиці-антропоніми з'явилися у Луцьку 1912 року, на честь представників родини Романових. Після звільнення міста від австрійських загарбників 1916 року, три вулиці було перейменовано на честь генералів-визволителів: Брусилова, Каледіна, Денікіна.

Тотально переназивались вулиці періду польської окупації, а згодом радянського захоплення.

Найбільшої радянзації топоніміка міста зазнала у 1953 році, практично відбувся перехід до антропонімічних назв.

Топонімічне «відродження» Луцька почалось вже у 1991 році. Першою було перейменовано вулицю Леніна вона, тимчасово, отримала назву Тараса Шевченка [1, 126]. Періодично, почали перейменовуватись інші проспекти, майдани та вулиці. За весь період незалежності таких змін зазнали близько 80-ти вулиць. Масове перейменування відбулось у 2012 році, було перейменовано 27 вулиць. При чому таке перейменування не носило тотального характеру, біля десятка вулиць названих на честь радянських визволителів 1944-го року, справедливо зберегли свої назви.

Більшість із нових назв символізують національну культуру, історію України та краю, визвольну боротьбу. Останньою зміною у Луцькій топоніміці

стала назва площі Героїв Майдану, в пам'ять про масові жертви «Євромайдану» [8].

Отже, з політологічної точки зору топоніміка повинна використовуватись як спосіб формування політичної свідомості. Інорідна символіка не сприяє політичній консолідації суспільства. Патріотизм починається з безпосереднього місця проживання і зміцнюється знаннями про національних героїв, та діячів культури, визначні історичні події то що.

Джерела та література:

1. Бортніков В. І. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : кол. моногр. / В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін. ; за заг. ред. В. І. Бортнікова. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 656 с.

2. Вулицю Лазо перейменують на вулицю Гонгадзе // Волинь-нова. – 2012.– 17 лист. (№ 1459).

3. Кульчицький С. В. Історія держави і права України : навч. посіб. / С. В. Кульчицький, М. І. Настюк, Б. Й. Тищик. – Л. : Світ, 1996. – С. 231–259.

4. Магрицька І. Ярмо радянщини в топоніміці Луганська [Електронний ресурс] / І. Магрицька. – Режим доступу : <http://mgm.com.ua/blog/yarmo-radyanshchini-v-toponimici-luganska>.

5. Мамалига А. Актуальні проблеми міської топоніміки і публікації мас-медіа [Електронний ресурс] / А. Мамалига, Д. Данильчук. – Режим доступу / <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2131>.

6. Пясецький В. Вулиці і майдани Луцька : історико-краєзнавчий довідник / В. Пясецький, Ф. Мандзюк. – Луцьк : Волинська обл. друкарня, 2005. – 400 с.

7. Рішення Луцької міської ради від 18. 06. 2008. № 28/12

8. У Луцьку з'явилася площа Героїв Майдану [Електронний ресурс] // Волинь Post. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/news/28222-u-lucku-ziavylasia-ploscha-geroiv-majdanu>.

9. Чугаєвський М. На часі топонімічна реформа / М. Чугаєвський // Памятки України. – 2001. – № 1–2.